



Alınış tarihi (Received): 29.07.2022

Kabul tarihi (Accepted): 29.08.2022

Tarım Danışmanlığı Sisteminin Hizmet Alan Çiftçiler Aracılığıyla Değerlendirilmesi (Konya ili Örneği)

Hasan Gökhan DOĞAN^{1,*}, Yasemin AKDENİZ²

¹ Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Kırşehir

² Tarım ve Orman Bakanlığı Konya İl Müdürlüğü, Konya

* Sorumlu yazar: hg.dogan@ahievran.edu.tr

ÖZET: Çalışmada, Konya ilinde bulunan çiftçilerin tarım danışmanlarından aldıkları hizmetler bakımından tutum ve yaklaşımlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma ankete dayalı olup 42 danışmanın tamamı değerlendirilme kapsamına alınmış ve bu danışmanların hizmet verdiği işletmelerden her birinin 3 hizmet sunduğu işletme ile anket çalışması yapılmıştır. Üreticiler tesadüfi örnekleme yöntemine göre toplamda 126 kişi olarak belirlenmiştir. Oluşturulan çizelgeler yüzde hesaplamalarıyla yorumlanmıştır. Varılan sonuçlara göre, üreticilerin danışmanlarla olan iletişimleri, yetiştiricilikte danışmanlardan fayda görmeleri, güven ve uyum içinde çalışmalarını dikkat çekmekte ve daha fazla danışmanın hizmet sunmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca üreticilerin tamamı ihtiyaç duydukları anda istedikleri zaman danışmanlarına ulaşabilmekte ve %95,24'ü Tarımsal Yayım ve Danışmanlık hizmetinin faydalı olduğunu düşünmektedir. Tarımsal yayım ve danışmanlık faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve çiftçi-danışman etkileşiminin sağlanması önemli görülmektedir. Bu çerçevede, çiftçilerin en fazla danışmanlık hizmet aldığı kuruluş olan ziraat odalarının nitelikli beşeri sermayesinin artırılması danışmanlık süreci açısından önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler – Tarım Danışmanı, Tarımsal Yayım, Konya.

Evaluation of Agricultural Counseling System by Farmers Receiving Service (Case of Konya Province)

ABSTRACT: In the study, evaluations were made about the attitudes and approaches of farmers in Konya in terms of the services they received from agricultural consultants. The research is based on a questionnaire, and all 42 consultants were included in the evaluation, and a survey was conducted with 3 companies from each of the companies that these consultants provide services to. Producers were determined as 126 people in total according to the random sampling method. The created tables were interpreted with percentage calculations. According to the results, the communication of the producers with the consultants, the benefit of the consultants in breeding, their work in trust and harmony draw attention and the necessity of more consultants to provide services emerges. In addition, all of the producers can reach their consultants whenever they need and 95.24% of them think that the Agricultural Extension and Consultancy service is beneficial. It is considered important to disseminate agricultural extension and consultancy activities and to ensure farmer-advisor interaction. In this context, increasing the qualified human capital of the chambers of agriculture, which is the institution where the farmers receive the most consultancy services, is considered important in terms of the consultancy process.

Keywords – Agricultural Consultant, Agricultural Extension, Konya Province.

1. Giriş

Kırsal kalkınmanın lokomotifi insan kaynağı olarak ifade edilebilir. İnsan kaynağının geliştirilmesi teknolojik olanaklarla eş güdümlü olarak ilerlemektedir. Çünkü, ilerleyen teknolojinin kullanılması da yine eğitilmiş insan kaynağı ile mümkün olmaktadır. Bu olgu sağlam bir temel üzerine kurgulandığı takdirde süreçlerin başarıya doğru yol alması mümkün hale gelmektedir. Bu durum ancak doğru eğitim ve doğru modelleme ile yapılabilmektedir. Doğru eğitim ve modellemeler ise kırsal kalkınma açısından tarımsal yayım şemsiyesi altında gerçekleştirilebilmektedir. Tarımsal yayım, tarım sektörünün organize edilmesi ve

yönlendirilmesinde önemli bir politika ayağı olarak ifade edilebilir (Kızılaslan ve Erdemir, 2013). Tarımsal yayım, kırsal alanda yaşayan nüfusun ve iş hayatının gelişmiş ülkelerdeki standartlara ulaştırmak, tarımsal üretimi artırmak, tarım politikalarında şeffaflık sağlamak amacıyla modern bilgi ve teknolojileri üreticilerin kullanabileceği formlara dönüştürme gibi faaliyetler zinciri olarak tanımlanabilir (Wan Den Ban ve Hawkins, 1996; Gürel 1996). Türkiye’ de ilk yayım faaliyetlerinin cumhuriyet öncesi dönemde başladığı ancak süreklilik arz eden bir sistem kurulamadığı ifade edilmektedir (Çınar, 2009). Bu eksiklik öylesine uzun bir dönem sürmüştür ki, örneğin ikinci dünya savaşı sonrası yıkılan Avrupa’ nın tekrar ayağa kaldırılması sürecinde Türkiye’ nin aktif rol alabileceği görüşü hakim olmuştur. Buna bağlı olarak Marshall yardımı kapsamında Türkiye’ de traktör sayısındaki dikkate değer artışa rağmen, bu konudaki eksik bilgi, teknik yetersizlik ve yaygın olmayan anlayışla birlikte beraberinde bitki besleme ve sulama organizasyonlarındaki bilgi eksikliği arzulanana noktaya Türkiye’ yi taşıyamamıştır (Kepenek ve Yentürk, 1995). Söz konusu bu yetersizlikler esasen ihtiyaçların belirlenmesi noktasında bir sebep niteliği taşıyabilmektedir. Dolayısıyla tarımsal yayım konusundaki eksiklikler de bu tecrübeyle sabitlenmiş olmuştur (Benor ve ark., 1988). Türkiye’ de tarım önemli ölçüde halen işgücü piyasasının omuzlarındadır. Yani, tarımda teknolojik ilerleme içinde bulunduğumuz yüzyılın beklentileriyle örtüşmemektedir. Tarım sektöründen istenen fayda maksimizasyonunun gerçekleşmesi için tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri ve üretici etkileşimlerinin artırılması son derece önemlidir (Aydoğdu ve Altun, 2019). Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada, tarımsal yayım ve danışmanlığın yaygınlaştırılması, çiftçilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Kızılaslan ve Erdemir, 2013). Yapılan başka bir çalışmada da, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinden yararlanan çiftçilerin yıllık gelir artışlarının görece daha yüksek olabileceği ifade edilmiştir (İmamoğlu ve Çobanoğlu, 2018).

Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri, her yıl yayımlanan tebliğ kapsamında tarımsal yayım ve danışmanlık sisteminin çoğulcu, etkin ve verimli bir yapıya kavuşmasını sağlamak amacıyla 2009 yılından itibaren Tarım ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda yürütülmektedir. Bu kapsamda hizmeti yerine getiren kurum ve kuruluşlarla sözleşme imzalayan tarım danışmanları ve kendi nam ve şöhreti için çalışan serbest tarım danışmanları aracılığıyla tarımsal işletmelere yönelik tarımsal yayım ve danışmanlık hizmeti verilmektedir. Araştırma, Konya ilinde yürütülmüştür. 2020 yılı tebliğine göre 2021 yılında Konya ilinde faaliyet gösteren 42 adet serbest tarım danışmanı bulunmaktadır. Bu danışmanlardan hizmet alan işletmelerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinden yararlanma düzeyleri, bakış açıları ve beklentilerini belirlemeye çalışılmıştır. Araştırmanın örnekleme, her ne kadar serbest tarım danışmanlarından hizmet alan çiftçiler üzerine boyutlandırılrsa da, söz konusu çiftçilerin başkaca kaynaklardan aldıkları danışmanlık hizmetleri de bu araştırmanın ilgi alanını oluşturmuştur. Çünkü kavramsal olarak, sivil toplum örgütlerinde, ziraat odalarında ve tarımsal danışmanlık şirketlerinde istihdam edilen veya tarımsal danışmanlık hizmeti yürütmek üzere kendi nam ve hesabına çalışan sertifikalandırılmış kişiler serbest tarım danışmanları olarak adlandırılmıştır (Anonim, 2013).

2. Materyal ve Yöntem

Araştırma, Konya İlinin, Akşehir, Altınekin, Ereğli, Çumra, Karatay, Karapınar, Kadınhanı, Ilgın, Meram, Selçuklu ve Sarayönü olmak üzere 11 ilçe ve mahallesinde danışmanlık hizmetinden yararlanan 126 tarım işletmesinden oluşmaktadır. Örnek hacmi, Konya ilinde tarımsal danışmanlık hizmetinden yararlanan Konya Tarım ve Orman İl Müdürlüğü’ ne

kayıtlı 2520 tarım işletmesinden gayeli olarak belirlenmiştir. Örnek hacmi belirlenirken 42 adet serbest tarım danışmanından her birinden hizmet alan üç işletme tesadüfi olarak seçilerek oluşturulmuştur. Gayeli örnekleme yöntemi tarım ekonomisi çalışmalarında sıklıkla kullanılan bir yöntem olarak ifade edilebilir (Çiçek ve Erkan, 1996). Söz konusu işletmelerin dağılımı, Akşehir (3 adet), Altıntekin (4 adet), Çumra (7 adet), Ereğli (9 adet), Hadim (3 adet), Ilgın (6 adet), Kadınhanı (9 adet), Karapınar (12 adet), Karatay (33 adet), Meram (19 adet), Sarayönü (6 adet) ve Selçuklu (5 adet) olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Veriler ve oluşturulan çizelgeler yüzde hesaplamalarıyla yorumlanmıştır. Anket formunda, sosyo-demografik özellikler başta olmak üzere, tarım danışmanlarıyla ilgili genel bilgiler, danışmanların faaliyetleri, danışan işletmelerin genel düşünce ve yaklaşımlarıyla memnuniyet eğilimlerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Ayrıca anket haricinde üreticilerle yüz yüze yapılan görüşmelerde elde edilen bilgiler çalışmada veri olarak kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Çiftçilerin yaş dağılımı, eğitim durumu ve iş tecrübesi

Araştırmaya katılan işletmelerde yaş dağılımı bakımından 36-45 yaş aralığı % 27.78 ile en yüksek orana sahiptir. Sonrasında ise, %23.81 ile 46-55 yaş aralığına sahip çiftçiler gelmektedir. Çiftçilerin eğitim durumu değerlendirildiğinde, % 34.92' sinin ilkökul mezunu ve % 29.37' sinin lise mezunu olduğu belirlenmiştir. Ankete katılan çiftçilerin ortalama iş tecrübesi 27 yıl olarak hesaplanmıştır. Çiftçilerin % 57.14' ünün 16 yıl ve daha üzeri iş tecrübesine sahip olduğu söylenebilir.

3.2. Çiftçilerin teknolojik olanakları kullanma düzeyine yönelik bulgular

Araştırmaya katılan çiftçilerin tamamının cep telefonu kullandığı belirlenmiş olup %81.75' inin de internet kullandığı görülmüştür. Ayrıca, çiftçilerin, %80.16' sının cep telefonu ile internete girerek sosyal iletişim programlarını kullanabildiği, mesaj alıp okuyabildiği ve gönderebildiği belirlenmiştir. İnternette tarımsal içerikli platform ve sosyal medya ile ilgili doneleri kullanamayan çiftçilerin daha çok ileri yaş gruplarındaki çiftçiler olduğu ifade edilebilir. Yine, çiftçilerin sosyal medya hesapları aracılığı ile tarımsal haberleri takip etme durumu açısından bu oran %65.08 olarak elde edilmiştir.

3.3. Çiftçilerin aldığı tarımsal danışmanlık hizmeti süreçlerine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan çiftçilerin, tarımla ilgili bir sorunla karşılaştıklarında genel olarak başvurdukları kaynaklar değerlendirildiğinde, %47.62' sinin bir tarım danışmanından, %19.84' ünün tarım il/ilçe müdürlüklerinden ve %15.08' nin ziraat odaları/birlik/kooperatiflerden yararlandıkları belirlenmiştir. Ancak, üreticilerin danışmanlık hizmeti olarak hizmet aldıkları kaynaklar incelendiğinde, %40,48' inin ziraat odalarından, %33.33' ünün üretici birliklerinden ve %23.81' inin serbest tarım danışmanlarıyla çalıştıkları söylenebilir. Bu kuruluşlardaki danışmanların %78.57' sinin ziraat mühendisi ve %14.29' unun tekniker/teknisyen olduğu görülmüştür. Çiftçilerin danışmanlık hizmeti alma süreleri incelendiğinde ise, %51.59' unun 1-2 yıl arasında ve %35.71' inin 3-5 yıl arasında bir sürede hizmet aldıkları ifade edilebilir. Çiftçilerin tamamı danışmanlarına ulaşılabilirlik bakımından sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Tarım danışmanlarıyla ilgili yapılan başka bir çalışmada, çiftçilerin %67.80'i ziraat odasından, %32.2'si ise serbest tarım danışmanlarından

hizmet aldıkları belirlenmiştir (Cengiz, 2018). Bu çerçevede değerlendirildiğinde bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar incelenen literatürle benzerlik göstermektedir. Buna göre, üreticilerin önemli ölçüde ziraat odasından tarım danışmanlığı hizmeti almalarının nedenlerinden biri öncelikle sektörle ilgili mesleki bir kuruluş olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, oda veya birlikler adına hizmet veren danışmanların hizmet öncesinde üreticilerle tanışmaları ve iletişim kanallarını samimi ve oldukça etkin kullanımları nedeniyle üreticileri bu hizmetten yararlanmaya ikna etmeleri ve danışmanlık hizmeti için ayrıca bir ücret ödemek zorunda olmamaları olarak değerlendirilmiştir.

Tarım danışmanlarının yıl içinde çiftçileri ziyaret etme sıklıkları incelendiğinde %47.62' sinin ayda bir defa %23.81' inin iki ayda bir defa ve %16.67' sinin haftada bir defa ziyaret ettiği belirlenmiştir. Yapılan benzer bir çalışmada, çiftçilerin bilgi alma sıklığı %44.50'si ile haftada bir olarak değerlendirilmiştir (Cengiz,2018). Ancak bu görüşme sıklığı danışmanların işletmeleri sık ziyaret etmesi sonucunda bazı üreticilerde rahatsızlığa sebep olduğu ve bunun mevzuata uygun hareket edilmesi yönündeki telkinlerden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Ayrıca üreticiler ihtiyaç duyduğu zamanlarda görüşülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda yapılan görüşmelerde “danışmanların geldiklerinde herhangi bir ihtiyacı veya sıkıntısı olup olmadığını sorduklarını ve bu durumdan genel itibariyle memnun olduklarını” belirtmişlerdir. Az bir kısmı ise “danışmanların altı ayda bir şeklinde ziyaret ettiğini, ihtiyacı olduğunda danışmana kendisinin gittiğini” belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çiftçilerin tarım danışmanlarından bilgi aldığı konular Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1. Tarım danışmanlarından en çok bilgi alınan konular

Table 1. Most learned topics from agricultural consultants

	Frekans	%
Bitki Hastalık ve zararlı ile Mücadele	65	51.58
Sulama	28	22.22
Tohumluk	23	18.25
Hasat-Harman	6	4.76
Gübreleme	46	36.50
Ekim-Dikim	11	8.73
Ürünlerin değerlendirilme teknikleri	2	1.58
Destekleme ve hibe	83	65.87
Hayvancılık	32	25.39
Organik tarım	6	4.76
Tarımsal mekanizasyon	18	14.28
Tarım sigortası	30	23.80
İyi tarım uygulamaları	6	4.76
Satış-pazarlama	2	1.58
Hayvan sağlığı ve hastalıkları	35	27.77
Hayvan bakımı-besleme ve hastalıkları	32	25.39
Yeniliklerden haberdar olma	77	61.11

*birden fazla sık işaretlendiği için %100' ü geçmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde, çiftçilerin en fazla destekleme ve hibe (%65.87), yeniliklerden haberdar olma (%61.11), bitki hastalık ve zararlı ile mücadele (%51.58), gübreleme (%36.50), hayvan sağlığı ve hastalıkları (27.77), hayvan bakımı-besleme ve hastalıkları (%25.39), sulama (%22.22), tohumluk (%18.25) gibi konularda tarım danışmanlarından yararlandıkları belirlenmiştir. Pazarlama gibi konularda bilgi alma düzeyinin düşük olma nedenini, çiftçiler bu konuları daha ülkesel bir mesele olarak gördükleri ve devlet politikası

bazında bir beklenti içerisinde oldukları şeklinde ifade etmişlerdir. Ayrıca, organik tarım, hasat-harman, ekim, dikim, bakım gibi uygulamalar konusunda da daha az bilgi alındığı görülmekle birlikte genellikle bu işleri geleneksel alışkanlıkları ile yaptıkları belirtilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise, danışmanlık hizmeti alınan genel çerçevedeki faaliyet alanıyla ilgilidir. Çiftçilerin %70.63' ünün tarla tarımı ile ilgili ve %29.37' sinin hayvancılık faaliyetiyle ilgili bilgi edindikleri belirlenmiştir. (Cengiz, 2018)' in yaptığı çalışmada, çiftçilerin %89.00 oranından hastalık ve zararlı ile mücadele, %82.80 oranında gübreleme, %68.30 oranında sulama, %59.90 bakım işleri, %54.20 oranında destekleme ve %41.90 oranında yeniliklerden haberdar olma şeklinde sıralanmıştır. (Kızılaslan ve Çakmak, 2012)' nin Tokat'ta yaptığı çalışmada, %38.20 bitkisel üretim, %27.00 hayvan hastalık ve zararlıları ve %22.20 bitki hastalıklarıyla mücadele konusunda bilgi aldıkları görülmüştür. (Yılmaz ve ark., 2009)' un çalışmasında ise, %78.00 ile gübreleme konusunda talep edilen bilgi ön plana çıkmıştır. Serbest tarım danışmanlarıyla yapılan benzer bir çalışmada da, %66.00 oranından bitki hastalık-zararlı mücadelesi ve %66.00 oranında bitki besleme konusunda edinilen bilgiler ön planda olmuştur (Artık, 2012).

Çiftçilerin tarım danışmanlarından aldığı bilgilerin ihtiyaçlarını karşılama durumları değerlendirilmiştir. Buna göre, %93.65' inin ihtiyaçlarına cevap bulduğu %6.35' inin ise ihtiyaçlarını karşılamadığı belirlenmiştir. Tarımsal danışmanlık süreci, çiftçilerin çeşitli konularda fayda sağlayacakları bir sistem olarak düşünülebilir. Bu çerçevede, fayda alanlarını üretim artışı, ürün kalitesi, gelir artışı, girdi kullanım düzeyi vb olarak sıralamak mümkündür. Araştırmaya katılan çiftçilerin %79.37' si aldıkları danışmanlık hizmetinin üretim artışına olumlu etkisinin olduğunu, %81.75' i ürün kalitesine etkisi olduğunu ve %61.90' ı gelir artışına etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Literatürde, benzer bir çalışmada çiftçilerin %73.60' ının tarım danışmanlarının gelir artışına etkisinin olduğunu ifade ettikleri görülmüştür (Cengiz,2018). Gelir artışındaki bu durum ürün miktarı ve kalitesindeki artışla doğru orantılı olarak boyutlanabilmektedir.

Tarımsal danışmanlık faaliyetlerinde faydalanılan alanlardan diğeri de girdi kullanım düzeyleridir. Çiftçilerin tarım danışmanları aracılığı ile girdi kullanımındaki değişimler incelendiğinde, bir önceki yıla göre gübre kullanımının dekara 1-50 kg aralığında azalış gösterdiğini ifade edenlerin oranı %35.71, değişim olmadığını ifade edenlerin oranı ise %24.60 olarak değerlendirilmiştir. Yıllık ilaç kullanımındaki değişim incelendiğinde, bir önceki yıla göre dekara 1-5 lt-kg ilaç kullanımının azaldığını ifade edenlerin oranı %25.40 ve değişim olmadığını ifade edenlerin oranı da %24.60 olarak belirlenmiştir. Kullanılan tohumluk miktarında ise, %42.86' sının değişim olmadığını ifade ettikleri ve %13.49' unun dekara 1-3 kg daha az tohum kullandıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Hayvancılık faaliyetlerinde ise, hastalık ve zararlılara yönelik yapılan masraflarda %20.64' ünün belirli bir ölçüde azalış olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde bir önceki yıla göre yem kullanım düzeyinde %15.08 oranında azalış olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir. Değişim olmadığını belirtenlerin oranı ise %7.94 olarak görülmüştür. Yararlanılan danışmanlık hizmetinden dolayı, diğer hayvancılık giderlerinde ise çiftçilerin % 18.24' ünün azalış olduğunu ifade etmeleri araştırmadan elde edilen bulgular arasındadır. Burada tarımsal işletme sahiplerinin aldığı hizmetten dolayı ürün kalitesi, bitki besleme, ilaç ve tedavi masrafları(hayvan başına) ve yem kullanım (hayvan başına) miktarının kısmen azalması veya fazla bir değişme göstermemesi, tarım danışmanlarının ilaç/reçete yazma yetkilerinin bulunmamasıyla açıklanabilir. Danışmanların faaliyet alanı olarak daha çok eğitim/yönlendirme/tavsiye boyutuyla sınırlı kalması önemli bir etken olarak düşünülebilir.

Araştırmaya katılan çiftçilerin bazı konularda hizmet alma sıklıkları Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Çiftçilerin bazı konularda hizmet alma sıklıkları
Table 2. Frequency receiving services on some issues of farmers

Hizmet	Fikrim yok		Hiç Almam		Çok Az Alırım		Ara Sıra Alırım		Her Zaman Alırım		Ort. skor
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Zirai mücadele konusunda	12	9.52	20	15.87	15	11.90	22	17.46	57	45.24	3.73
Hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda	16	12.70	59	46.83	9	7.14	9	7.14	33	26.19	2.87
Sulama konusunda	13	10.32	14	11.11	45	35.71	21	16.67	33	26.19	3.37
Hasat-harman konusunda	18	14.29	33	26.19	39	30.95	22	17.46	14	11.11	2.85
Tohumluk/fide/fidan seçimi konusunda	17	13.49	25	19.84	31	24.60	21	16.67	32	25.40	3.21
Gübreleme konusunda	13	10.32	14	11.11	15	11.9	37	29.37	47	37.30	3.72
Ekim-dikim konusunda	17	13.49	21	16.67	43	34.13	19	15.08	26	20.63	3.13
Satış-pazarlama konusunda	13	10.32	43	34.13	35	27.78	20	15.87	15	11.9	2.85
Bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği konusunda	20	15.87	26	20.63	40	31.75	18	14.29	22	17.46	2.97
Bitkisel ürünlerin değerlendirilme teknikleri konusunda	24	19.05	52	41.27	26	20.63	13	10.32	11	8.73	2.48
Silaj yapımı konusunda	29	23.02	38	30.16	12	9.52	25	19.84	22	17.46	2.79
Süt sığırcılığı konusunda	27	21.43	52	41.27	11	8.73	12	9.52	24	19.05	2.63
Besi sığırcılığı konusunda	27	21.43	56	44.44	13	10.32	12	9.52	18	14.29	2.51
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda	31	24.60	66	52.38	8	6.35	3	2.38	18	14.29	2.29
Hayvansal ürünlerin değerlendirilme teknikleri konusunda	31	24.60	62	49.21	12	9.52	4	3.17	17	13.49	2.32
Organik tarım/iyi tarım uygulamaları konusunda	25	19.84	43	34.13	33	26.19	19	15.08	6	4.76	2.51
Tarımsal mekanizasyon konusunda	18	14.29	18	14.29	40	31.75	31	24.60	19	15.08	3.12
Tarım sigortası konusunda	9	7.14	6	4.76	18	14.29	50	39.68	43	34.13	3.89
Kooperatifçilik/örgütlenme konusunda	9	7.14	16	12.70	30	23.81	35	27.78	36	28.57	3.58

Tablo 2 incelendiğinde, çiftçilerin hizmet alma sıklıklarının bazı konularda yoğunlaştığı görülmektedir. Buna göre, zirai mücadele konusunda %45.24' ünün her zaman, gübreleme konusunda %37.30' unun her zaman ve örgütlenme konusunda %28.57' sinin her zaman hizmet/bilgi aldıkları belirlenmiştir. %39.68' inin tarım sigortaları konusunda ara sıra bilgi aldıkları ve sulama, hasat harman, tohumluk/fide/fidan, ekim-dikim konusunda da çok az düzeyde bilgi aldıkları görülmüştür. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetinin nasıl olması gerektiğiyle ilgilidir. Buna göre, çiftçilerin %65,08' i bu hizmetin ücretsiz olarak Tarım ve Orman Bakanlığınca, %21.43' ü de yine aynı şekilde ücretsiz olarak birlikler tarafından verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çiftçilerin tarım danışmanından aldığı hizmetlerden memnuniyet durumu Tablo 3’ de verilmiştir.

Tablo 3. Çiftçilerin tarım danışmanından aldığı hizmetlerden memnuniyet durumu

Table 3. Satisfaction in the services receive from the agricultural consultants of farmers

Hizmetler	Fikrim yok		Kötü		Orta		İyi		Çok İyi		Ort, Skor
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Tarım teknikleri hizmetleri	3	2.38	0	0	12	9.52	68	53.97	43	34.13	4.17
Danışman ile görüşme sıklığı	2	1.59	3	2.38	28	22.22	37	29.37	56	44.44	4.13
Danışama istenildiğinde ulaşılabilme	2	1.59	0	0	24	19.05	38	30.16	62	49.21	4.25
Danışmanın tarımsal destekleme/hibe ile ilgili bilgileri duyurma	1	0.79	0	0	7	5.56	47	37.3	71	56.35	4.48
Kişisel tutum	3	2.38	0	0	1	0.79	44	34.92	78	61.90	4.54
Satış ve pazarlama konusunda bilgiler sunma	14	11.11	2	1.59	60	47.62	32	25.4	18	14.29	3.30
Sulama konularında bilgiler sunma	15	11.9	5	3.97	45	35.71	38	30.16	23	18.25	3.39
Tarım alet ve makineleri konusunda bilgiler sunma	12	9.52	3	2.38	54	42.86	40	31.75	17	13.49	3.37
Tarımdaki yeni uygulamalar konusunda bilgilendirme	6	4.76	0	0	22	17.46	57	45.24	41	32.54	4.01
Ürün değerlendirilme konusunda bilgilendirme	12	9.52	2	1.59	59	46.83	32	25.4	21	16.67	3.38
Gübreleme konusunda bilgilendirme	13	10.32	0	0	22	17.46	66	52.38	25	19.84	3.71
İlaçlama konusunda bilgiler sunma	14	11.11	3	2.38	25	19.84	63	50.00	21	16.67	3.59
Alternatif başka ürün yetiştiriciliği konusunda önerilerde bulunma	15	11.9	1	0.79	45	35.71	44	34.92	21	16.67	3.44
Kooperatifleşme konusunda bilgiler sunma	14	11.11	0	0	28	22.22	44	34.92	40	31.75	3.76
Toprak tahlili konusunda bilgilendirme	18	14.29	2	1.59	37	29.37	42	33.33	27	21.43	3.46
Sertifikalı tohum kullanımı konusunda bilgilendirme	18	14.29	0	0	32	25.4	46	36.51	30	23.81	3.56
Organik tarım hakkında bilgilendirme	41	32.54	1	0.79	41	32.54	30	23.81	13	10.32	2.79
Çevre ve sürdürülebilir tarım konusunda bilgilendirme	28	22.22	0	0	27	21.43	47	37.3	24	19.05	3.31
İyi tarım uygulamaları hakkında bilgilendirme	41	32.54	0	0	29	23.02	38	30.16	18	14.29	2.94
Hayvan bakım besleme konularında bilgilendirme	58	46.03	8	6.35	17	13.49	12	9.52	31	24.6	2.60
Hayvan hastalıkları ve tedavi konularındaki yeterlilik	58	46.03	9	7.14	16	12.7	13	10.32	30	23.81	2.59

Tablo 3 incelendiğinde, çiftçilerin genel olarak memnuniyet içerisinde oldukları ifade edilebilir. Memnuniyet dereceleri, dört konu haricinde orta, iyi ve çok iyi olarak belirlenmiştir. Memnuniyetsizlik duyulan hizmetler ise, organik tarım konusunda, iyi tarım uygulamaları, hayvan bakım besleme ve hayvan hastalıkları ve tedavi konusunda bilgilendirme olarak görülmüştür. Söz konusu memnuniyetsizlik duyulan hizmetlerin hayvancılık faaliyetleriyle daha az ilgilenen işletmelerin vermiş olduğu cevaplardan kaynaklı olduğu ifade edilebilir. Literatürde, yapılan benzer çalışmalar incelendiğinde çiftçilerin %80.00' inin tarım danışmanlarının hastalık ve zararlı yönetiminden memnun oldukları görülmüştür (Artık,2012). Başka bir çalışmada yine çiftçilerin %55.00' i tarım danışmanlarının hastalık ve zararlılara yönelik mücadele için doğru zamanda hareket ettiklerini ifade etmişlerdir (Kızılaslan ve Çakmak 2012). Kayabaş (2016)' nın çalışmasında da, teknik bilgi ve hastalık zararlı ile mücadelede üreticilerin tam anlamıyla memnuniyet içerisinde oldukları belirlenmiştir.

4. Sonuç

Sonuç olarak, Türkiye'de özellikle tarla ürünleri ziraatının ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun yapıldığı Konya'da, üreticilerin büyük bir çoğunluğu yeni görüşlere açık olup danışmanlarla çalışmanın faydasını görmekteler ve bu hizmetten memnundurlar. Hizmetin daha fazla desteklenerek hizmet veren danışmanların sayısının artırılmasını ve uygulamalı olarak faaliyetlerin verilmesini beklemektedirler. Aynı zamanda hizmetin ücretsiz olarak şu an ki haliyle odalar, birlikler kanalıyla ve serbest olarak görevini yapan danışmanlarla yapılmasını ve bu hizmetinde Tarım Bakanlığının sorumluluğunda devam ettirilmesini istemektedirler. Bunların yanında tarımsal yayım ve danışmanlık sisteminin gelişim seyrinin ülke genelinde olduğu gibi Konya'da yavaş yavaş yol aldığı söylenebilir. Burada, üreticilerin konuyu ve hizmeti tam anlamıyla bilmemeleri, üretici örgütlerinin ve odalarının hem sayı olarak hem de nitelik olarak yeterli düzeyde olmaması, genç üreticilerin tarım alanında yeterince bulunmaması, alanda uygulamalı eğitimlerin azlığı gibi faktörlerin etkisinin olduğu söylenebilir. Konya'da tarımsal işletme sayısına oranla danışmanlık hizmeti alan çiftçi düzeyi tatmin edici düzeyde değildir. Bu oranın ilerletilmesi ve danışmanlık sisteminin daha etkin ve verimli bir yapıya dönüştürülmesi için;

Tarımsal danışmanlık sisteminin izlenebilir, ölçülebilir ve geliştirilebilir bir metodoloji içerisinde mevzuatla buluşturulması önemli görülmektedir. Özellikle serbest tarım danışmanlığı sisteminin daha yaygın hale getirilmesi, nitelikli ve tüm aşamaları kayıtlı işletmelerin varlığı yönünde önemli bir adım olabileceği gibi, sistem diğer yönüyle de ilgili mühendis/veteriner hekim gibi meslekler için önemli bir faaliyet alanı oluşturabilecektir. Bu durum hedeflenen noktada kırsalın kalkınması, çevrenin korunması, kar maksimizasyonu, maliyet minimizasyonu, etkin kaynak kullanımı vb konularda yarar sağlayabilecektir. Bunun için, araştırma bulgularına da yansıyan, çiftçinin ziraat odalarına olan eğilimi de göz önünde bulundurularak tarımsal danışmanlık sisteminin geliştirilmesine bu alandan başlanabilir. Odalar desteklenerek danışman sayısı artırılabilir ve süreç boyu eğitim faaliyetleriyle danışmanların nitelikleri artırılabilir. Ayrıca, tarımsal danışmanlık desteklemelerinin yelpazesi sadece danışmanlık boyutunda değil, üretici özelinde genişletildiğinde çiftçi-danışman etkileşiminin daha rasyonel ve geniş bir zemine oturacağı ifade edilebilir.

5. Kaynaklar

- Anonim, 2013. Tarım ve Orman Bakanlığı.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10633&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim: 28.07.2022).
- Artık, A. 2012. Paydaş Görüşlerden Hareketle Adana İlinde Serbest Tarım Danışmanlığı Sisteminin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Aydoğdu, M. H., Altun, M. 2019. Mısır Ekimi Yapan Çiftçilerin Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri İçin Ödemeye Yönelik Tutumları: Şanlıurfa Örnekleme. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 109-115.
- Benor, D., Harrison, J. Q., Baxter, M. 1988. Tarımsal Yayım, Eğitim ve Ziyaret Sisitemi (çeviri: M. Küçükkurt). Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir.
- Cengiz, N. 2018. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Etkililiği Üzerine Bir Araştırma: Antalya İli Örneği. Doktora Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Çınar, G. 2009. "Üreticilerin Tarımsal Yayım ve Üretim Sistemi İçin Ödemeye İstekli Oldukları Ücretlerin Belirlenmesi: Aydın İli Örneği". Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çiçek, A., O. Erkan, 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örnekleme Yöntemleri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:12, Ders Notları Serisi No:6, Tokat.
- Gürel, A., 1996. "Tekirdağ Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesinde Görev Yapan Yayım Elamanlarının Etkinlikleri Üzerine Bir Araştırma".T.Ü. Tekirdağ Ziraat Fakültesi No: 246, Araştırma No: 93, Tekirdağ.
- İmamoğlu, H., Çobanoğlu, F. 2018. Balıkesir ilinde tarımsal danışmanlık hizmetinin etkisinin değerlendirilmesi. Harran Tarım ve Gıda Bilimler Dergisi, 22(2): 263- 274
- Kayabaş, Z. 2016. İstanbul İli Silivri İlçesinde Tarımsal Üretim ve Yayım Yaklaşımlarının Analizi Üzerine Bir Araştırma, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Kepenek, Y., Yentürk, N. 1995. Türkiye Ekonomisi. Remzi Kitapevi. 480s. Türkiye.
- Kızılaslan, H, Çakmak, E. 2012. Tarımsal Yayım Geliştirme Projesi Kapsamında Tarım Danışmanlığı Sisteminin Değerlendirilmesi; Tokat İli Örneği. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 2, 73-84.
- Kızılaslan, N., Erdemir, S. 2013. Tarım Danışmanlarının Tarımsal Yayım Ve Danışmanlık Sistemindeki Roller ve Sisteme Bakış Açıları (Tokat İli Merkez İlçe Araştırması). Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, (6):67-84.
- Van den Ban, A. W., Hawkins, H. S. 1996. Agricultural Extension. Second Edition. Blackwell Science, p. 294. USA
- Yılmaz, H., Demircan, V., Gül, M. 2009. Üreticilerin Kimyasal Gübre Kullanımında Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 4, 31-44.